

مانع زدایی را از قانون تجارت آغاز کنید

۱۹ سال معطلی برای بررسی یک قانون

در راستای مانع زدایی و خروج برخی قوانین از بن بست حقوقی، رسیدگی به قانون تجارت اولویت نخست کمیسیون قضایی مجلس در سال ۱۴۰۰ شده است. حمایت از مالکیت صنعتی، طرح اصلاح قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری و اجرای محکومیت‌های مالی هم از دیگر مانع زدایی‌های کمیسیون قضایی مجلس است. در این میان قانون تجارت در ۱۹ سال سرگردانی میان مجلس و دولت باید در اولویت قرار گیرد تا چرخ تولید کشور هم سرعت بگیرد.

نظر کارشناس

وجود عزم جدی برای مانع زدایی

تغییرات بی در پی نمایندگان مجلس بر لایحه تجارت در حالی انجام گرفته که بر اساس اصل ۷۴ قانون اساسی، نمایندگان فقط مجاز هستند که در قالب پیشنهاد‌های اصلاحی، لایحه دولت را تغییر دهند. در لایحه تجارت، نمایندگان در دوره‌های مختلف مجلس بیش از حد تغییرات ایجاد کردند و قسمت اول دفتر اول لایحه تجارت را که شامل ۴۱ ماده می‌شود را خود مجلس به لایحه اضافه کرده است.

بر اساس اصل ۷۴ قانون اساسی، نمایندگان مجلس مجاز نیستند که لایحه دولت و تصویب آن را در قالب قوانین مجزا و در زمان‌های مختلف انجام دهند اما نمایندگان مجلس، لایحه تجارت را به پنج دفتر مجزا تقسیم کرده و سه دفتر از آن پنج دفتر را نیز به تصویب رسانده‌اند.

لایحه تجارت در دوره‌های اخیر مجلس شورای اسلامی چندین بار به صحن علنی آمد. در اصل لایحه‌ای به صحن مجلس رسید که با لایحه‌های اصلاحی دولت تفاوت داشت و بخش‌هایی از آن همچون ۴ ماده اول آن کاملاً با لایحه دولت فرق داشت به طوری که حتی بهرام بهرامی، نماینده وقت قوه قضائیه در جریان تدوین لایحه تجارت اعتقاد داشت که ۳۰ تا ۴۰ درصد لایحه تجارت نسبت به لایحه‌ای که دولت ارائه کرده، تفاوت دارد.

شورای نگهبان در نامه‌نگاری‌های خود به مجلس تأکید کرده بود که اگر قسمتی از قانون تجارت کشور نیاز به تغییر دارد باید به تغییر همان قسمت اکتفا کرد. در این میان در مجلس دهم، نمایندگان بدون توجه به مسائل اقتصادی، لایحه تجارت را تصویب کردند و به نقش مبنایی اقتصاد در قانون تجارت توجه نکردند تا جایی که هنگام تصویب لایحه تجارت در صحن علنی مجلس، حتی یک صفحه گزارش کارشناسی که ابعاد اقتصادی لایحه را بررسی کرده باشد، وجود نداشت.

نمایندگان مجلس دوازدهم هم عزم جدی برای مانع زدایی از قوانین دارند اما برهیز از شنایزدگی و داشتن نگاه جامع به همه ابعاد طرح‌ها یا لایحه ضروری است. بر این اساس باید منتظر ماند و اجازه داد تا لایحه تجارت در مجلس دوازدهم با رویکردی جامع قبل دنبال نشود و با نگاهی جامع به تمام ابعاد آن مورد بررسی قرار گیرد.

دکتر محسن جوادی، کارشناس حقوق

را شروع کرد. در نهایت در سال ۱۳۹۰ دوباره بررسی خروجی این کمیسیون به مرکز پژوهش‌های مجلس سپرده شد.

در نهایت لایحه تجارت به ۱۲۰۰ ماده قانون افزایش یافت که خروجی ماه‌ها تلاش و بررسی تیم‌های کارشناسی حقوقی و اقتصادی بود و با اشکالات وارده از سوی شورای نگهبان در نهایت به مجلس نهم رسید اما در مجلس نهم نیز آن طور که باید به این لایحه توجه نشد و با اشکالات وارده شورای نگهبان در پیچ و خم اشکالات متعدد باقی ماند.

با تشکیل مجلس دهم، نمایندگان عزم جدی داشتند تا لایحه قانون تجارت را به سرانجام برسانند. در نتیجه مفاد مختلف این قانون بانظر مرکز پژوهش‌های مجلس و با در نظر گرفتن تحولات تجاری کشور و پیدایش مدل‌های جدیدی همچون تجارت الکترونیک از یک‌سو و با نگاه به ضرورت به‌روزرسانی این قانون برای تقویت هرچه بیشتر فضای تجاری کشور در بحبوحه تحریم‌ها مورد تصویب قرار گرفت.

تصویب قانون تجارت در مجلس دهم در حالی صورت گرفت که بخش خصوصی و به‌طور مشخص اتاق بازرگانی به طور تمام‌قد به مخالفت با آن پرداخته و مدعی شدند که این مصوبات بدون نظرات کارشناسی آنها صورت گرفته است.

اتاق بازرگانی به عنوان منتقد اصلی قوانین مادر در کشور همواره به‌روز نبودن قوانین را به چالش کشیده است. مثلاً قانون پولی و بانکی کشور که به مراتب از قانون تجارت به‌روزتر است یکی از موضوعات اصلی مورد انتقاد فعالان اقتصادی کشور مبنی بر قدیمی بودن و به‌روز نبودن آن است.

شبهه قانون تجارت بین مجلس و شورای نگهبان

آخرین باری که لایحه تجارت به صحن علنی مجلس آمد، مرداد ۹۸ بود که ۴۰۰ ماده از پیش از ۱۲۰۰ ماده آن تصویب و به شورای نگهبان ارسال شد اما این بار هم مانند دفعات قبل با ایراد شورای نگهبان مواجه شد.

همان زمان، هادی طحان‌نظیف، عضو حقیقتان شورای نگهبان علت ایراد شورای نگهبان به لایحه تجارت را ناقص ارسال شدن این لایحه دانست و از ایراد اصل ۷۴ شورای نگهبان نسبت به این لایحه خبر داد. بر این اساس لایحه تجارت باز هم به مجلس برگشت تا توسط نمایندگان اصلاح شود.

در همین زمینه رئیس کمیسیون قضایی مجلس هشتم کمیسیون مشترک شامل ۱۱ نماینده کمیسیون اقتصادی، ۹ نماینده کمیسیون حقوقی و ۳ نماینده کمیسیون صنایع تشکیل داد و بعد از تصویب کلیات لایحه، این کمیسیون بررسی جزئیات

حجت‌الاسلام موسی غضنفرآبادی، با بیان اینکه بر اساس اولویت‌هایی که از آغاز فعالیت کمیسیون اعلام کردیم، کار کمیسیون را در سال ۱۴۰۰ پیش خواهیم برد، گفت: مهم‌ترین اولویت قانون تجارت است که تلاش خواهیم کرد در سال ۱۴۰۰ به نتیجه برسد و همچنین طرح حمایت از مالکیت صنعتی را هم تعیین تکلیف خواهیم کرد.

رئیس کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی با یادآوری اینکه بررسی لایحه تشکیل دادگاه‌های ویژه برای رسیدگی به جرائم اقتصادی مورد توجه قرار خواهد گرفت، افزود: طرح اصلاح قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری را بررسی و تلاش خواهیم کرد برخی مواد قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی (اصلاح کنیم و از سوی قانون مهربر به راه مورد توجه قرار خواهیم داد.

در مجلس دوازدهم زمره‌های مختلفی در خصوص سرانجام لایحه تجارت بیان شده است. برخی نمایندگان معتقدند لایحه تجارت علاوه بر تغییرات شکلی از نظر محتوایی هم نسبت به لایحه اولیه دولت تغییر کرده و از این نظر حتی اگر مجلس ایرادات شکلی لایحه تجارت را رفع کند باز هم با ایراد اصل ۷۴ قانون اساسی مواجه خواهد شد. به همین دلیل فعلاً با این لایحه دست به عصا حرکت کرده‌اند اما به هرحال بهتر است امسال از قانون تجارت هم مانع زدایی شود.

پشتیبانی‌ها و مانع زدایی‌ها در حوزه قضایی کشور

۲- تنزل جایگاه اسناد تجاری

از تفاوت‌های اساسی اسناد تجاری (چک، سفته و پروات) سرعت و سهولت در وصول مبلغ مندرج در آن است. لیکن مع‌الاف به جهت عدم اصلاح به‌موقع و مناسب قوانین و نیز عرف جاری در حوزه اقتصادی کشور این اسناد جایگاه خود را از دست داده‌اند. پروات تقریباً از چرخه اقتصادی حذف و سفته فاقد کارایی لازم شده است. در خصوص چک نیز به‌رغم آنکه در سال ۱۳۵۵ مورد قانونگذاری مجزا قرار گرفته و در سنوات ۱۳۷۲ و ۱۳۸۲ مورد اصلاحاتی واقع شده اما در نهایت هدفی که از اسناد تجاری مورد انتظار است، محقق نشده است.

هرچند در اصلاحات سال ۱۳۹۷ مقررات مناسبی در خصوص اعتباربخشی و تسریع در وصول مبلغ مندرج چک و هزینه‌های دادرسی پیش‌بینی شده است، لیکن همچنان تضمینی برای قطعیت در وصول مبلغ آن وجود ندارد و تاجری که با چک بر گشتی و اعسار صادر کننده مواجه شود، در وصول مبلغ مندرج در چک، مورد حمایت واقع نمی‌شود. در حالی که به‌طور قانونگذار چک‌هایی را تحت عنوان چک تجاری شناسایی کرده و بانک را ضامن بازپرداخت وجه آن قرار دهد تا در چرخه سریع تجارت جهانی، تاجر مجبور به طی مراحل قضایی برای وصول مبلغ نشده و بانک نیز به جهت تضمینی که در ذمه خود احساس می‌کند، اعتبارسنجی را به درستی انجام داده و عندالزوم در صورت عدم وجود اعتبار تاجر نزد بانک، تضامین کافی را به منظور اطمینان از نقدشوندگی از وی مطالبه کند. این نوع چک‌ها به نوعی همان چک تضمین شده بانکی است که هر برگ

آن تا سقف مشخصی از سوی بانک مورد تضمین واقع شده است و موجب می‌شود تا علاوه بر امکان استفاده به عنوان تضمین شرکت در مناقصه یا مزایده نگرانی‌های دارندة را از عدم وصول احتمالی و مواجهه با اعسار یا ورشکستگی صادرکننده برطرف کند.

از موارد مهم در اثربخشی آرای قضایی در رسیدن به عدالت نسبی، موضوع سرعت‌بخشی به دادخواست است. امروزه به جهت گستره جغرافیایی، تورم مالی، رقابت‌های تبلیغاتی و بازاریابی حرفه‌ای، سرعت یکی از ارکان اصلی تجارت است، به طوری که کمترین تعطل یک تاجر می‌تواند فعالیتت سودآور را به سمت زیان سوق دهد. لذا رسیدگی قضایی در موارد مرتبط با اختلافات قراردادی یا مالی تاجر باید به سرعت و سهولت مورد بررسی قرار گرفته و حکم صادره به مرحله اجرا درآید. در حالی که متوسط زمان رسیدگی به یک پرونده حدود ۱۸ ماه به طول می‌انجامد و این مدت زمان غیر از مرحله اجرای حکم است که مشکلات فزاینده دیگری را به همراه خواهد داشت. مدیونی که پس از طی دو سال رسیدگی قضایی و صدور حکم بر محکومیت به قانون ورشکستگی متوسل می‌شود عملاً امکان تسریع در وصول مطالبات را سلب می‌کند چرا که باید موضوع ورشکستگی، مهر و موم اموال، تعیین مدیر تصفیه، شناسایی طلبکاران و تقسیم مطالبات ممتاز و دارای وثیقه مورد بررسی و حل و فصل قرار گیرد و در نهایت نوبت به اجرای حکم صادره می‌رسد. بنابراین تشکیل شعب ویژه‌ای از محاکم جهت رسیدگی به دعاوی

تولید کنندگان عدم وجود نقدینگی است از موانع مهم آنها در مراجعه به مراجع قضایی، هزینه‌های سنگین قضایی است. هزینه‌هایی که پرداخت آن الزام‌آور بوده و حداکثری نیز برای آن معذور نیست. به موجب قانون، شرکت‌ها امکان طرح ادعای اعسار را ندارند و بالاجبار یا باید اعلام ورشکستگی کرده و یا از پیگیری حقوق خود منصرف شوند در غیر این صورت مبلغی بیش از ۱۰ درصد از وجه مورد مطالبه را به دستگاه قضایی بپردازند تا پس از صرف زمانی طولانی و صدور رای به نفع ایشان، در مرحله اجرای حکم بتوانند مبلغ پرداختی را از محکوم‌علیه مسترد درآورد در حالی که این مبلغ می‌تواند در مسیر تولید و اشتغال صرف شود. مع‌الاسف پرداخت این مبلغ اجباری بوده و فاقد میزانی به عنوان حداکثر است. به این صورت که مطالبه مبلغ یک میلیارد ریال خواسته حدود یکصد میلیون ریال هزینه دادرسی به دنبال خواهد داشت و اگر همین مبلغ یکصد میلیارد ریال باشد مبلغ مورد مطالبه دستگاه قضایی حدود ده میلیارد ریال است در حالی که از نظر صرف زمان و امکانات تفاوتی در رسیدگی به این دو پرونده نیست. ضمن اینکه ورشکستگی به معنای ناتوانی در پرداخت دیون است و در حالی که هزینه دادرسی اساساً دین به معنای مورد نظر مقنن نیست لذا ضرورت دارد دستگاه قضایی به منظور رفع موانع و بسط عدالت پرداخت هزینه دادرسی را به مرحله پس از دادرسی و بر عهده محکوم‌علیه قرار دهد و برای هزینه دادرسی نیز حداکثر ریالی تعیین نماید.

از سقف مشخصی از سوی بانک مورد تضمین واقع شده است و موجب می‌شود تا علاوه بر امکان استفاده به عنوان تضمین شرکت در مناقصه یا مزایده نگرانی‌های دارندة را از عدم وصول احتمالی و مواجهه با اعسار یا ورشکستگی صادرکننده برطرف کند.

در حالی که یکی از مشکلات امروز شرکت‌ها و

کتاب

پزشکی قانونی

برای دانشجویان رشته حقوق

کتاب پزشکی قانونی به قلم دکتر فرامرز گودرزی و دکتر مهرزاد کیانی است که چاپ نخست آن در سال ۱۳۸۴ توسط انتشارات سمت و چاپ چهاردهم آن در سال ۱۳۹۹ منتشر شده است. از دکتر فرامرز گودرزی به‌عنوان پدر پزشکی قانونی ایران یاد می‌شود و پس از پایان تحصیل طب عمومی از دانشگاه شیراز مشغول تحصیل درس پزشکی قانونی در دانشگاه‌ها شد. از جمله آثار ایشان خاطرات پزشکی قانونی نشر عدالت، پزشکی قانونی نشر آینشتین و... است.

کتاب حاضر متشکل از ۹ بخش است که از مباحث کلیدی اخلاقیات در پزشکی آغاز می‌شود تا معاینه و بررسی صحنه جرم و سم‌شناسی ادامه می‌یابد که به ترتیب بخش، ذیلاً تشریح می‌شود.

بخش نخست: بخش نخست اخلاقی و حقوق پزشکی است. نویسنده ابتدا پزشک را در کالدهای گوناگون از قبیل پزشک به‌عنوان طبیب قانونی، کارشناس، مطلع و متهم مورد بررسی قرار می‌دهد. سپس به قصور پزشکی و مسولیت ایشان پرداخته و امتداری و رازپوشی آن را به‌عنوان یکی از خصایص پزشک بررسی می‌کند. در ادامه به برخی از مفاهیم حقوقی شایع در علم طب می‌پردازد.

بخش دوم: در این بخش تمرکز نویسنده بر مرگ و شناسایی آن در شرایط متفاوت است. ابتدا از دیدگاه پزشکی قانونی به مرگ می‌نگرد سپس به مفاهیم کالبدگشایی و معاینه ظاهری جسد می‌پردازد. سپس مباحث مرتبط با تشخیص هویت اشخاص از طریق اثر انگشت، دندان‌ها، بازسازی چهره از روی مجسمه و روش‌های مدرن از قبیل بررسی لک‌ها و بقایای انسانی و آزمایش DNA را تشریح می‌کند. در انتها علل و چگونگی مرگ را مورد مذاقه قرار می‌دهد.

بخش سوم: در این بخش به اشکال آسیب مرگ که شامل خفگی‌ها، غوطه‌ور شدن و غرق‌شدگی، برق‌گرفتگی، آسیب ناشی از سرما یا گرما، صدمات ناشی از تصادمات رانندگی، شکنجه و اسیر آزادی و مرگ در زندان پرداخته و ملاحظات پزشکی قانونی آن را نیز بیان می‌کند.

بخش چهارم: ضرب و جرح، ایندنا تعریفی از آن را مطابق با قانون مجازات اسلامی بیان می‌کند، سپس علل، وسایل و آثار آن را شرح داده، در ادامه با عنایت به اجسام و سلاح به کار گرفته شده از جمله چاقو، چگونگی جراحات را بررسی می‌کند، در انتها به نحوه گواهی‌نویسی در ضرب و جرح و تکمیل گزارش‌های مربوطه می‌پردازد.

بخش پنجم: در این بخش به مسائلی اعم از حاملگی، سقط، نوزاد کشی و کودک‌آزاری می‌پردازد و به ترتیب ابتدا حاملگی و سقط از دیدگاه پزشکی قانونی را تشریح نموده، سپس به مسائل جنسی از جمله زایل شدن برده بکارت، علامت تجاوز جنسی و... پرداخته و در ادامه به آثار و علامت نوزاد کشی و کودک‌آزاری می‌پردازد.

بخش ششم: در این بخش ابتدا دندان پزشکی قانونی را از منظر تاریخی مورد بررسی قرار داده و وظایف دندان پزشکی قانونی و چگونگی تشخیص در این حیطه را شرح می‌دهد. سپس رانینزشکی قانونی و علل آرجاع افراد به آن، و گروه‌های اصلی بیماری‌های روانی و نیز انحرافات جنسی از قبیل نقش پزشکان قانونی در بررسی فجایع جمعی و در اجرای احکام می‌پردازد.

بخش هشتم: به بررسی سم‌شناسی قانونی پرداخته و ابتدا کلیاتی را ذکر می‌کند، سپس به تفکیک سمومیت با الکل، با داروهای اعتیادآور، سموم سوزاننده و فلزی، ترکیبات دارویی و سموم طی، گازهای سمی را تشریح می‌کند.

در بخش نهم نیز ضمانتی آورده شده است. در نتیجه نویسندگان نگاهی پزشکی و حقوقی به میبحث پزشکی قانونی داشته‌اند که می‌تواند دید خواننده را نسبت به این میبحث در مقطع کارشناسی و درس پزشکی قانونی عمیق کند.

یادداشت

دکتر ابوالفضل علی‌دایی احمدی*

رهبان معظم انقلاب از سال ۱۳۷۸ به مناسبت یکصدمین سالگرد ولادت امام خمینی (ره) بر اساس نیازسنجی در اولویت‌های مادی و معنوی کشور، در پیام نوروزی خود اقدام به نامگذاری و بیان نقشه راه اصلی یک‌ساله کشور کرده‌اند. شعار سال ۱۴۰۰ نیز همچون یک دهه گذشته اشاره به موضوعات اقتصادی با دو قید ضرورت پشتیبانی و رفع موانع در عرصه تولید ملی دارد. در اینجا در نظر داریم با توجه به فعالیت و تجارب بیش از یک دهه فعالیت حقوقی در حوزه شرکت‌ها و مؤسسات تولیدی کشور، برخی از موانع حقوقی و قضایی پیش روی آنها را مورد بررسی و واکاوی قرار دهیم.

۱- ناکارآمدی قانون تجارت
عده فعالیت‌های تجاری و اقتصادی کشور در چارچوب قانون تجارت انجام می‌شود لذا هرچه این قانون پویاتر، به‌روزتر و متناسب با نیاز کشور باشد، تأثیر بیشتری بر بهبود وضعیت اقتصادی و تولید خواهد داشت. هم‌اکنون قانون تجارت مورد اعمال در حوزه اقتصادی کشور (از جمله شرکت‌های غیرسهامی، اسناد تجاری، حمل و نقل، دلالی، حق العمل کاری، ورشکستگی) مصوب سال ۱۳۱۱ است که برخی مواد آن (مرتبط با شرکت‌های سهامی) طی لایحه قانونی مصوب سال ۱۳۴۷ اصلاح شده است. لذا با وجود تحولات سریع و بهترین حالت مربوط به بیش از ۵۰ سال پیش است که اصلاح این قوانین باید در اولویت قوای مقننه و قضائیه قرار گیرد.